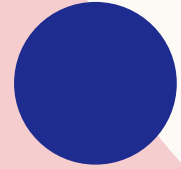
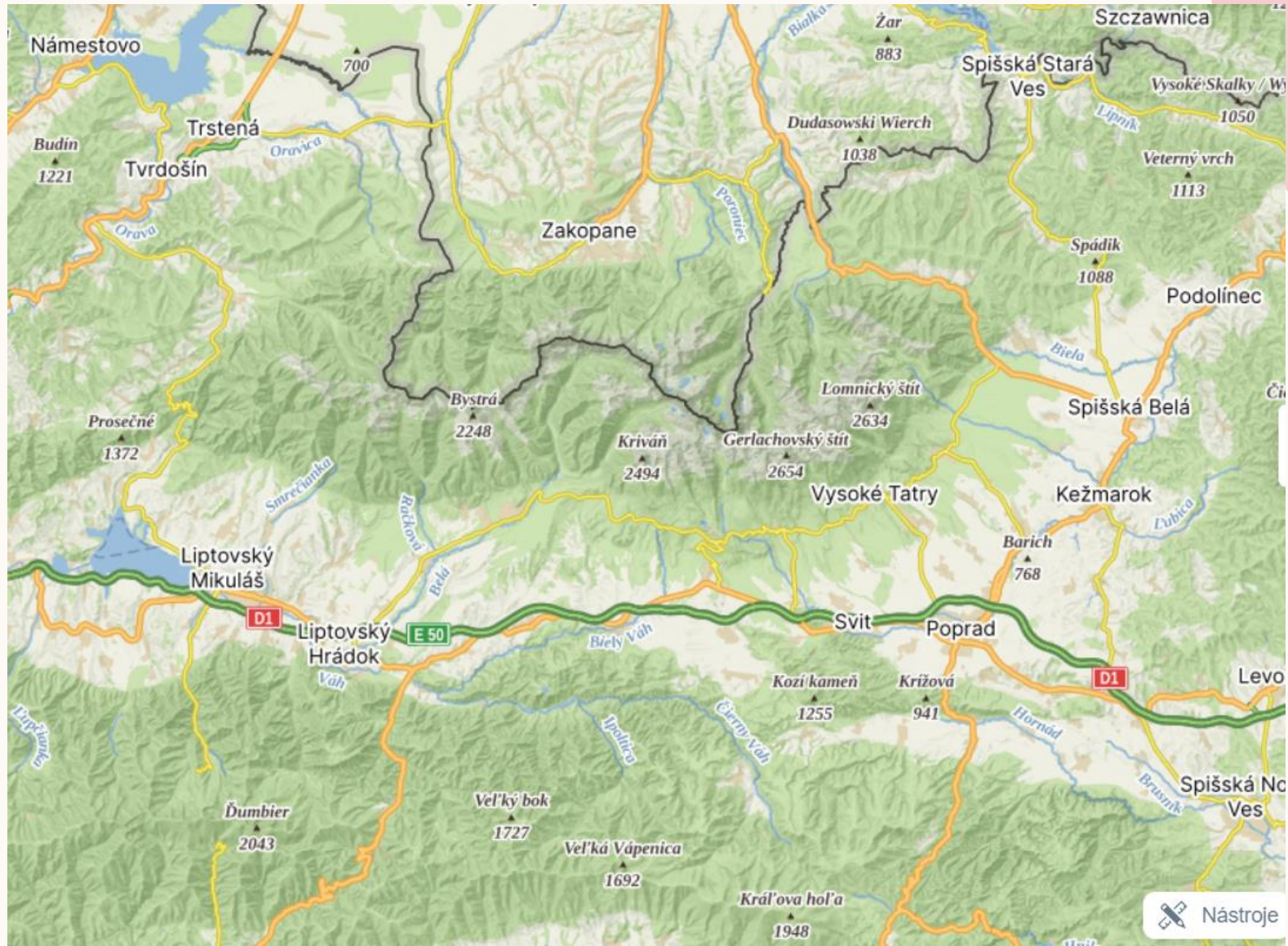
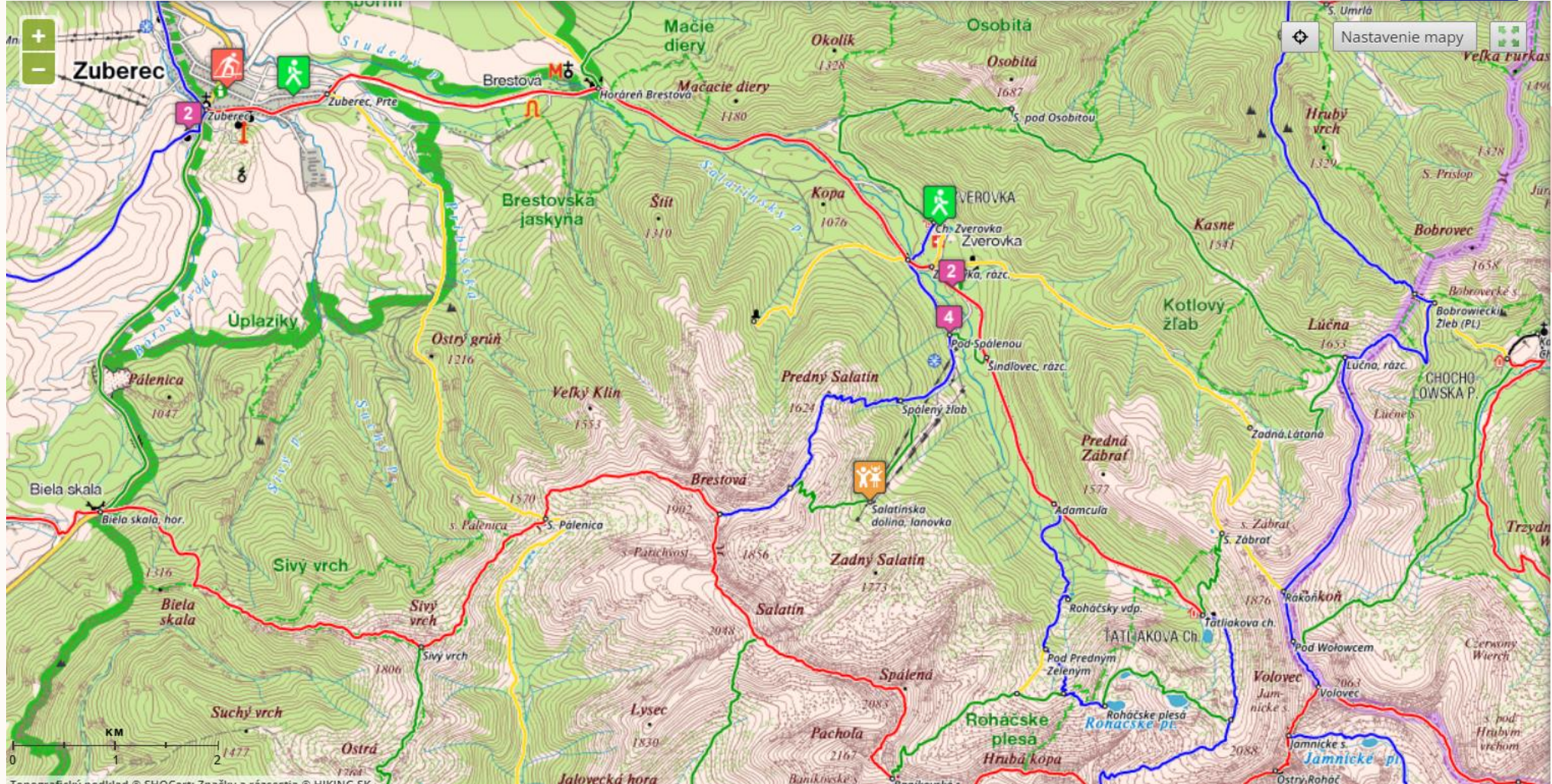

VEDCI/NAHLAS

OCHRANÁRI A SÚBOJ O PODOBU ZÁPADNÝCH TATIER – ROHÁČOV V NORMALIZAČNOM ČESKOSLOVENSKU

**MICHAL ĎURČO, PHD.
HISTORICKÝ ÚSTAV SAV V.V.I.**

ŠTRUKTÚRA

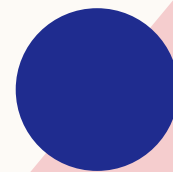
Metodológia

Konflikt záujmov v TANAPe. Formovanie senzibility

Koniec romantizmu v Roháčoch

Tatranský techno-populizmus

SZOPK a stratégie vytvárania tlaku na zmenu

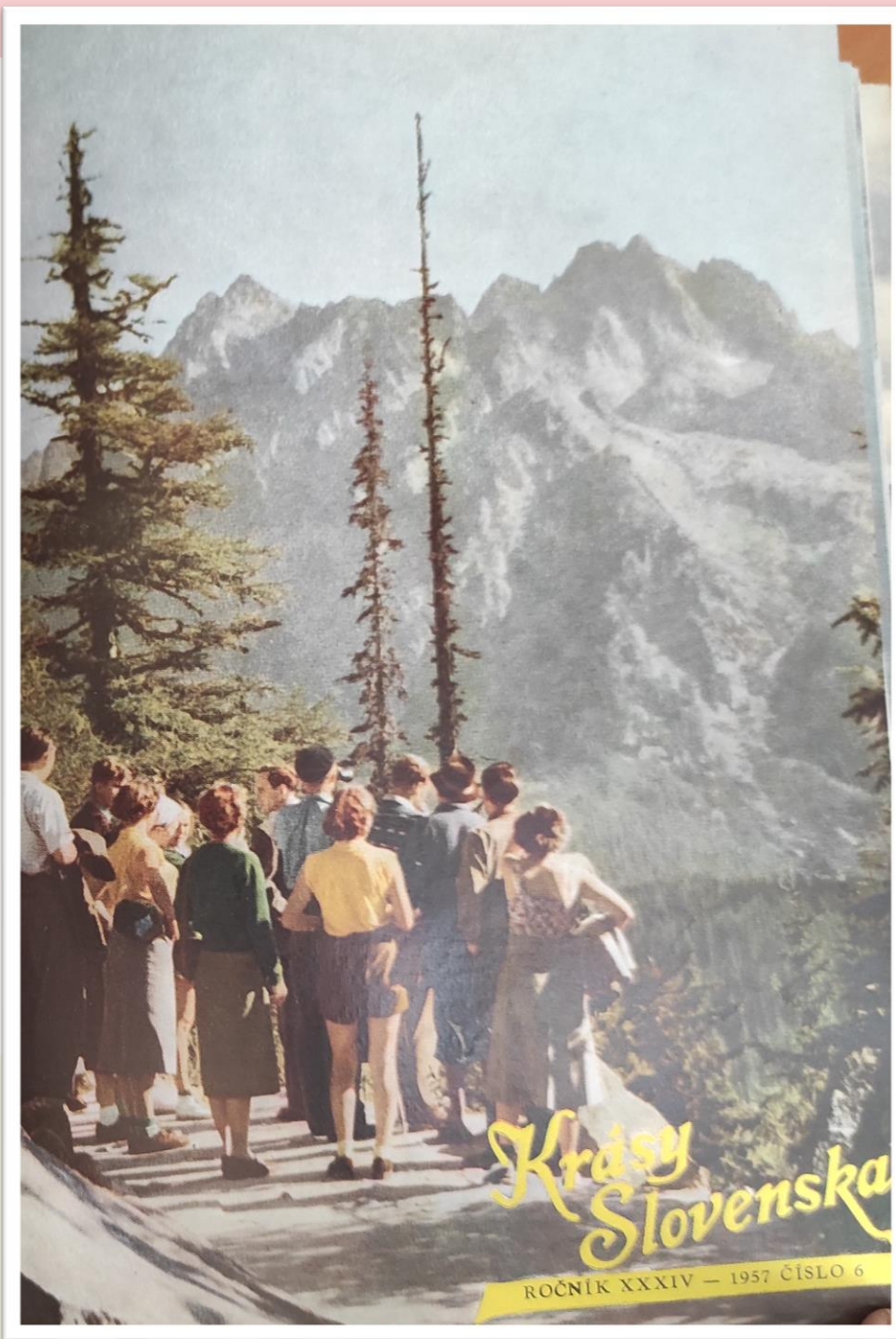

METODOLÓGIA

METODOLÓGIA

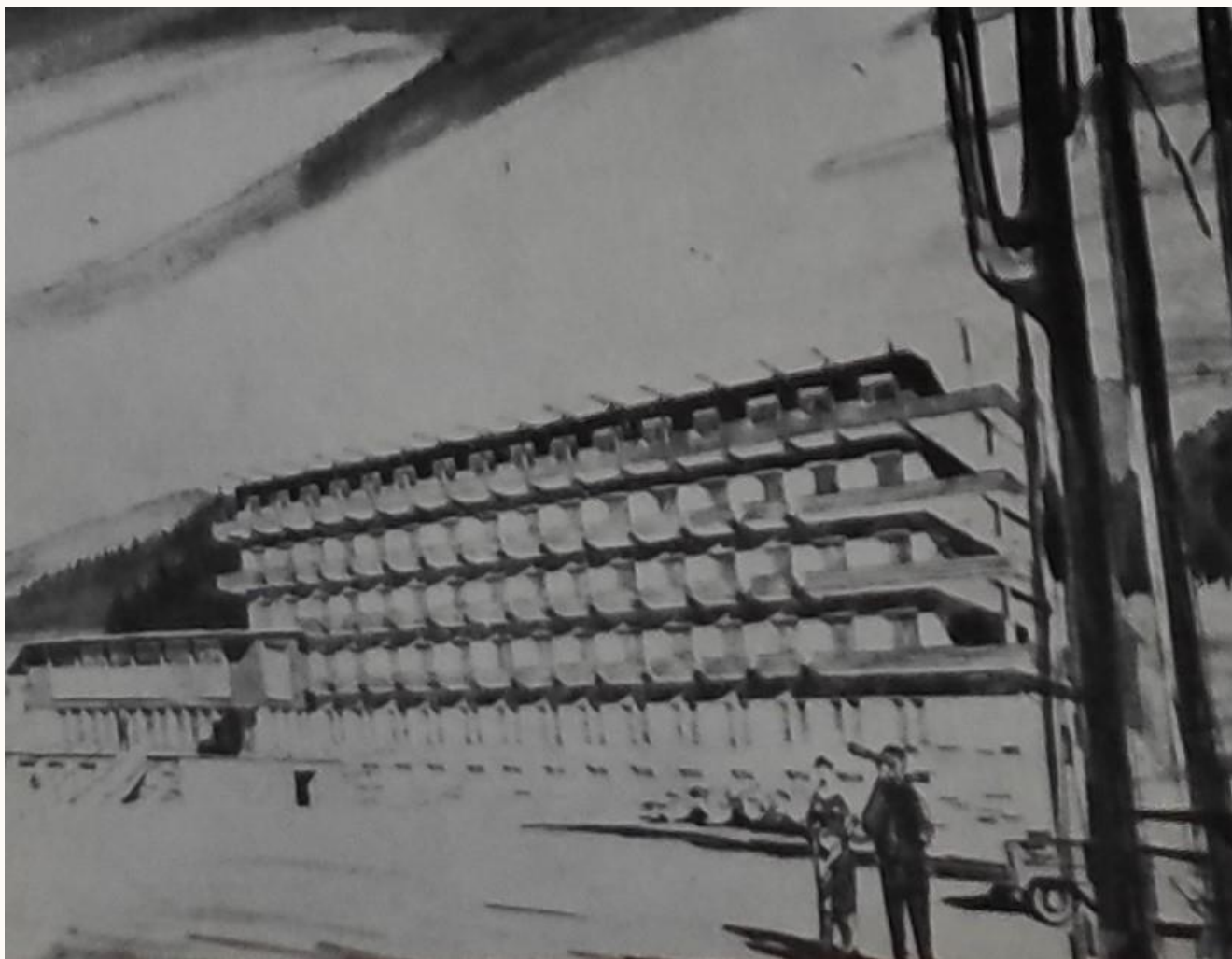
- Ako je možné, že táto kritická ekologická aktivita zaznamenala v normalizačnom Československu úspech? Čo motivovalo aktivistov vystúpiť zo svojej komfortnej, bezpečnej zóny „malej“ ekológie?
- rekonštrukcia tej fázy vývoja slovenského ochranárskeho aktivizmu, keď sa transformoval z takmer výhradne akademického a expertného na viac verejný a občiansky
- ekologicko-expertný aktivizmus (Kohák 1979)
- emočná komunita – „slow hope“ (Christof Mauch 2019); biologizovaná expertíza, kríza organizovanej modernity a senzibilita voči „mäkkým“ hodnotám (Spurný 2019); prírodné činitele ako aktéri

KONFLIKT ZÁUJMOV V TANAPE. FORMOVANIE SENZIBILITY

KONFLIKT ZÁUJMOV V TANAPE. FORMOVANIE SENZIBILITY

- botanička Libuše Paclová a hydroológ Juraj Pacl už v 50. rokoch kritizujú infraštruktúrne projekty v Tatrách
- Tatranský národný park oficiálne vznikol 1. januára 1949 na základe zákona Slovenskej národnej rady č.11/1948
- Správa národného parku od počiatku nevedela efektívne čeliť tlakom na výstavbu turisticko-rekreačných, športových a zdravotníckych zariadení
- Jedným z príkladov bola zotavovňa Robotníckeho odborového hnutia (ROH) Magura v Monkovej doline pri Ždiari na území Belianskych Tatier

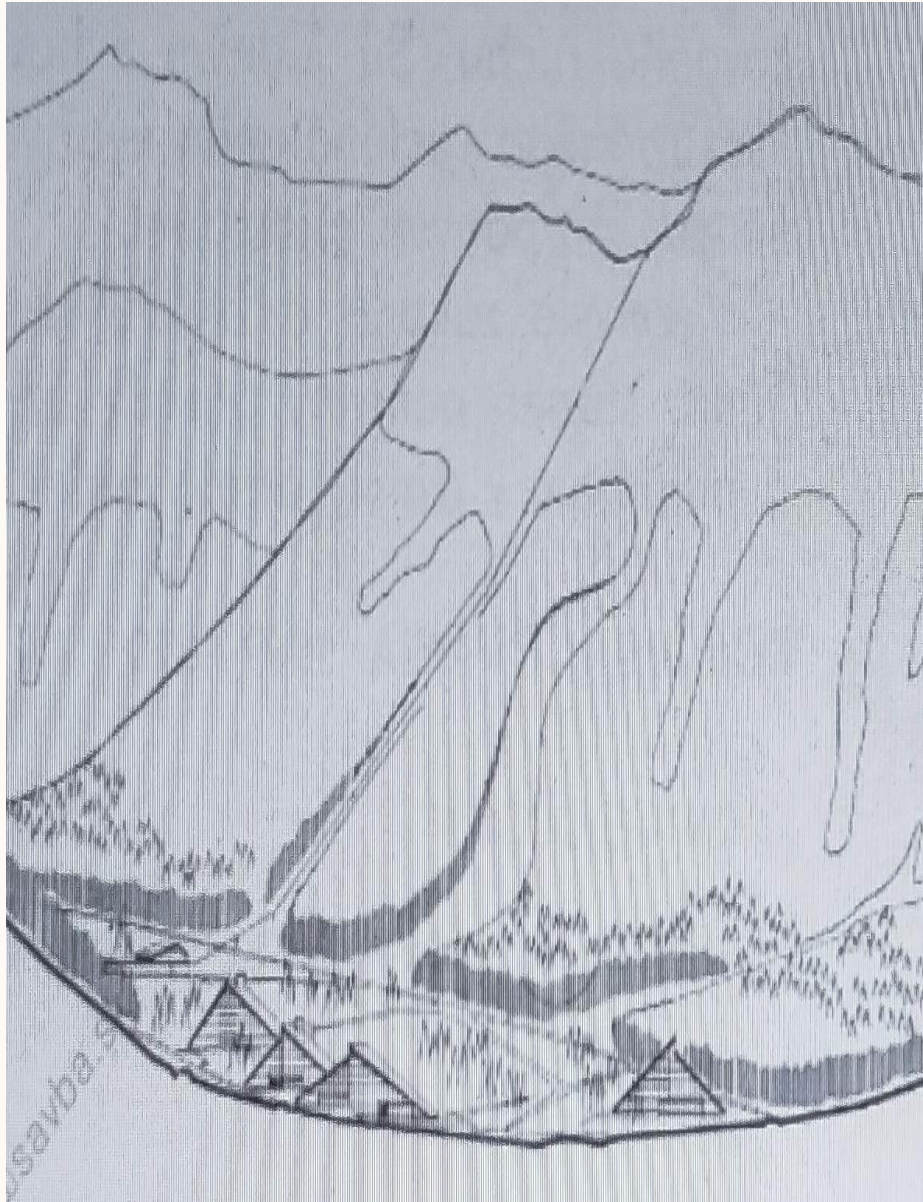

Architektonický návrh zotavovne v Monkovej doline, r. 1957

„príjemné a intímne prostredie, chránené je proti vetrom a poskytuje priaznivé panoramatické výhľady na Belanské Tatry. [...] Pri hodnotení klimatických pomerov vychádzalo sa aj z toho, že oblasť Ždiaru má hojnosť kvalitného snehu s pomerne dlhým trvaním.“

FIS 1970, Areál snov na Štrbskom plese

KONIEC ROMANTIZMU V ROHÁČOCH

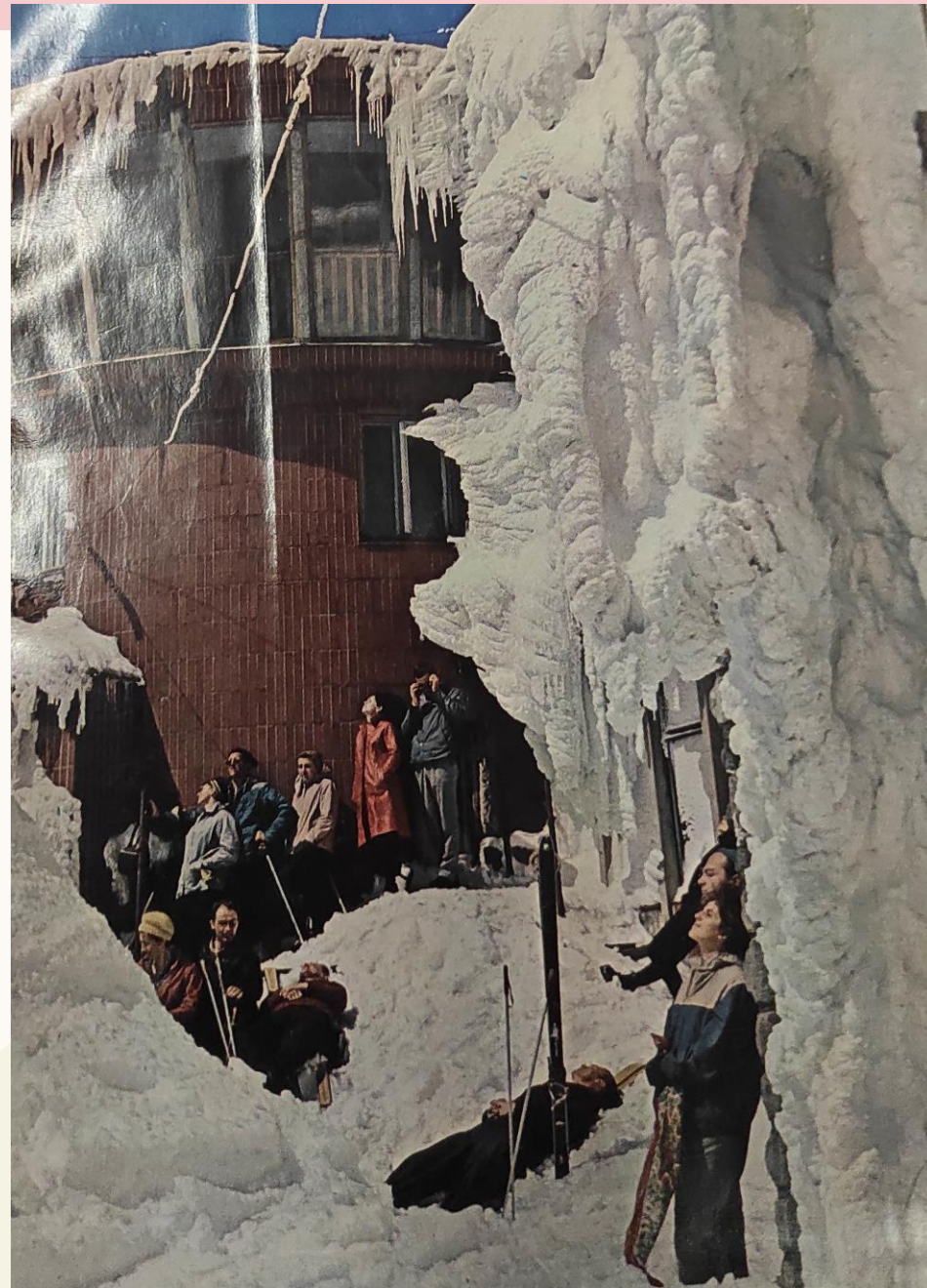
„Aby sa tie naše hory stali naozaj takými,
ako si to zaslúžia“

KONIEC ROMANTIZMU V ROHÁČOCH

- Roháče boli hospodárskym zázemím obcí Habovka a Zuberec, prví bádatelia a turisti začali oblasť navštevovať približne v 60. rokoch 19. storočia
- od januára 1949 sa Roháče dostali do ochranného pásma národného parku Na rozvoji tento fakt však veľa nemenil, pretože Správa parku spolu s Poradným zborom nemali v ochrannom území reálnu možnosť zasahovať
- centrom cestovného ruchu v regióne je Oravská priehrada
- rajonizácia cestovného ruchu ČSSR 1962 – oblasť I. kategórie
- požiar Ťatliakovej chaty
- 1964 označený ako Rok cestovného ruchu – posadnutosť ziskom

TATRANSKÝ TECHNO-POPULIZMUS

„Stupeň zodpovednosti spolu s citom
k miere a únosnosti prostredia bude
formovať tvár socialistickej krajiny
nášho zajtraška“

TATRANSKÝ TECHNO-POPULIZMUS

- v roku 1964 postihla Roháče vetrová kalamita, čím sa krajina doslovne otvorila očiam architektov a vizionárov cestovného ruchu.
- v roku 1966 vypísal Výbor Slovenskej národnej rady pre cestovný ruch urbanisticko-architektonickú súťaž „*komplexného vysokohorského zimného strediska medzinárodnej úrovne*“ v Roháčoch
- pri mieste bývalej Ťatliakovej chaty a Roháčskych plies bola plánovaná kabínková lanovka napriek tomu, že okolie bolo vyhodnotené ako najatraktívnejšie a esteticky najhodnotnejšie

TATRANSKÝ TECHNO-POPULIZMUS

- prvá kritika, 1967 hlavný inžinier TANAPu Ing. Pavel Helm

„v dennej tlači sa objavujú články o rozvoji cestovného ruchu v tejto oblasti so zámermi, ktoré budia oprávnené obavy o jej osud“

„Pamätám sa [...] že navštíviť Roháčsku dolinu bolo pre návštevníka [...] veľmi silným zážitkom. [...] nadýchať sa čistého vzduchu z plných pľúc a pritom okrem symfónie prírody počúvať len reakciu svojho vnútra na tú všetku krásu.“

Technokrati ale neboli členmi rovnakej emočnej komunity ako Helm. Jeho jazyku odkazujúcemu sa na „cit“ ani „symfóniu prírody“ preto nerozumeli.

TATRANSKÝ TECHNO-POPULIZMUS

- Inžinieri a projektanti verili, že svojou vlastnou expertízou územiu naopak pomôžu. V súvislosti s výstavbou Areálu snov FIS na Štrbskom plese v rovnakom čase tvrdili, že

„Výbuchy náloží traskavín a rachot strojov je daň panenskej prírody za to, aby ju človek ešte väčšmi obdivoval. [...] Úspech majstrovstiev sveta, ale najmä budúcnosť Vysokých Tatier predsa stoja za to!“

ONV DK tak objednal v Stavoprojekte Košice vypracovanie podrobnej územnoplánovacej dokumentácie Roháčov, ktorá zahŕňala napríklad osem hotelov či dve kabínkové lanovky

TATRANSKÝ TECHNO-POPULIZMUS

- Pod vplyvom medzinárodného diania sa v Československu v 70. rokoch v expertných kruhoch už vedelo a diskutovalo o limitoch rastu. Plánovaný nárast návštevnosti v Roháčoch však bol v priamom rozpore s novou filozofiou udržateľnosti. Projekt Roháče vypracovaný ešte v 60. rokoch bol prejavom vtedy dominantného techno-optimizmu.

SZOPK A STRATÉGIE VYTVÁRANIA TLAKU NA ZMENU

„Zopár kamienkov spustilo lavínu odporu“

SZOPK A STRATÉGIE VYTVÁRANIA TLAKU NA ZMENU

- Libuše Paclová dokázala tému Roháčov úspešne vniesť na pôdu ZO 2. SZOPK, kde už fungovala aj Sekcia vysokohorskej prírody
- V roku 1976 sa odohrala schôdza venovaná Tatrám, po ktorej sa k iniciatíve pridal aj Mikuláš Huba
- V dôsledku terénnych prác na výstavbe zjazdovky dôjde v roku 1979 Spálenom žľabe k zosuvom pôdy
- hmatateľným dôkazo svedčiaci o správnosti ignorovaných výstrah vedcov a ochranárov, témy sa chytia novinári
- 1980 pozvanie na rokovanie Rady vlády pre životné prostredie, aby jej členov oboznámili s tým, čo sa deje v Roháčoch, zmena komunikačnej stratégie

SZOPK A STRATÉGIE VYTVÁRANIA TLAKU NA ZMENU

- aktivisti na čele s predsedom SZOPK geografom Emilom Mazúrom v priamej konfrontácii s propagátormi výstavby vyvrátia ich argumenty a delegitimujú tak celý projekt pred verejnosťou
- Emil Mazúr tvrdí, že sa v území plánovanej zjazdovky po narušení kosodreviny a lesných porastov neudrží ani pôda ani sneh
- podľa Juraja Pacla len hodnota Roháčov ako vodného zdroja dosahuje hodnotu približne 400 miliónov korún
- na stránkach novín sa zrazu stráca aj ekonomický zmysel celého projektu

SZOPK A STRATÉGIE VYTVÁRANIA TLAKU NA ZMENU

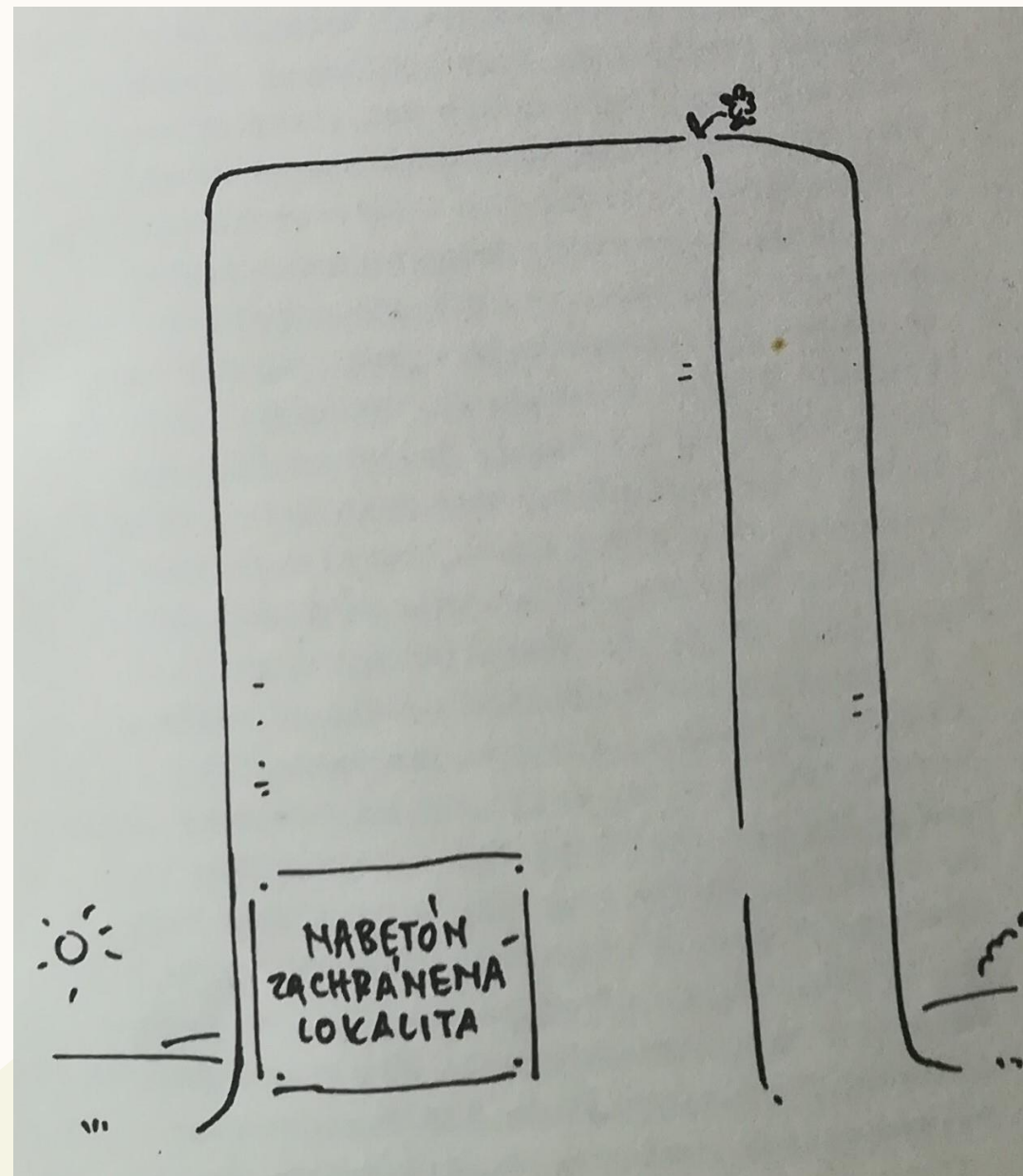
Kontrolná správa o plnení územného plánu Vysokých Tatier, Západných Tatier, Oravy a Spišskej Magury následne v októbri 1980 konštatovala, že „*po zhodnotení nových vedeckých poznatkov Geografického ústavu SAV a ďalších vedeckých pracovísk sa príčinou nestabilizovaného glaciálneho reliéfu javí investičná výstavba technickej infraštruktúry a zimných športových zariadení ako neekonomická a neefektívna*“.

Vládne uznesenie č. 64 zo 4. marca 1981 - rozvoj cestovného ruchu a rekreácie sa mal riešiť pri úplnom a dôslednom rešpektovaní zásad ochrany prírody, ktoré zodpovedajú vzácnosti a zachovalosti tohto prírodného prostredia

Vládne uznesenie č. 98 z 1. apríla 1981 zároveň nariadilo začleniť Západné Tatry plnohodnotne do TANAPu

ZÁVER

„elixír, ktorého zvyšky dodnes kolujú
v našich žilách“

ZÁVER

- To, čo sa udialo okolo Roháčov, nebola spontánna občianska iniciatíva, ale postupne stupňovaná vzbuera štátom platených vedeckých elít, ktorí ako aktivisti dokázali s pomocou novinárov dostať tému medzi širokú verejnosť a vytvoriť tlak na vtedajších funkcionárov a technokratov, aby s nimi začali jednať.
- Do akej miery bola sila vedcov a ochranárov v konfrontácii s totalitným systémom skutočná? Neustúpili reprezentanti režimu len preto, lebo sa jednalo o laboratórne podmienky prírodnej rezervácie?

ĎAKUJEM ZA POZORNOSŤ

Michal Ďurčo, PhD.
Historický ústav SAV v.v.i.
michal.durco@savba.sk

